

ΚΛΑΣΣΙΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Υπό ΚΛΑΥΔΙΟΥ Β. ΜΗΑΝΤΑΛΟΥΚΑ

Τακτικού Καθηγητού τῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς Πειραιῶς
καὶ Ἀναπληρωτοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς
Ἑπιτροπείας τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς γνωστόν, ἡ ἐκάστοτε ἐπιτυχῆς προσαρμογὴ τῶν ἐν χρήσει μεθόδων καὶ μέσων παραγωγῆς καὶ διανομῆς ἀγαθῶν ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶναι κατὰ κύριον λόγον ἀποτέλεσμα τῆς, ὑπὸ τῶν ἐπιτελικῶν λειτουργιῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, διεξαγομένης, περιοδικῶς ἢ καὶ ἐκτάκτως, ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς. Βάσει τῶν πορισμάτων τῆς ἐν λόγω ἐρεύνης, καθίσταται πλέον ἀποτελεσματικὸς ὁ προγραμματισμὸς παραγωγῆς τε καὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν.

Σχετικῶς ἐκτίθενται κατωτέρω, κατὰ συνοπτικὸν τρόπον, αἱ ἔννοιαι, οἱ σκοποὶ καὶ αἱ προϋποθέσεις τῆς ἐν προκειμένῳ ἐρεύνης, ὡς καὶ αἱ κυριώτεραι τῶν ἐν χρήσει κλασσικῶν μεθόδων ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς.

1. Ἐννοιαι, σκοποί, προϋποθέσεις καὶ μέθοδοι ἐρεύνης.

Ἡ Ἄγορὰ (Market) καλεῖται τὸ σύνολον τῶν διενεργουμένων συναλλαγῶν εἰς συγκεκριμένον χρόνον καὶ τόπον, τῇ ἐπιδράσει τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν. Ἄγορὰ, ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν, ὀνομάζεται ἐπίσης ὁ τόπος ἢ ἡ περιοχὴ ἐνθα διεξάγονται αἱ ἐν λόγω συναλλαγαί.

Αἱ συνθηκαὶ τῆς ἀγορᾶς ἀναφέρονται, κατὰ συνέπειαν, εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα καὶ εἰς τὸν μηχανισμόν λειτουργίας, ἢ τὰς θεσμολογικὰς διαρθρώσεις, ἀναδιαρθρώσεις καὶ μεταβολὰς τῆς ἀγορᾶς, λόγω ποιοτικῶν καὶ ποσοτικῶν διευρύνσεων καὶ συστολῶν τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ ἀναλόγων λειτουργιῶν τῶν ἀγωγῶν διανομῆς τῶν ἀγαθῶν.

Αἱ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναδιαρθρώσεις καὶ μεταβολαί, εἶναι κυρίως ἀποτελέσματα τῆς συνεχῶς διαφοροποιουμένης συμπεριφορᾶς τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ ἐναντι τῆς προσφορᾶς ἀγαθῶν. Ἡ διαφοροποίησις αὕτη ἐπέρχεται ἔνεκα μεταβολῶν τῶν ἀναγκῶν, τῶν συνηθειῶν, τῶν ἐθίμων, τῶν

ἐπιθυμιῶν, τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, τῶν τόπων διαμονῆς, τῆς οἰκονομικῆς δυναμικότητος ἢ τῶν εἰσοδημάτων, τῶν αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων, ὡς καὶ τῶν ἀντιδράσεων ἢ στάσεων τῶν ἀγοραστῶν κατὰ τὴν συναλλαγὴν καὶ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἀγαθῶν, λόγῳ τάσεων αὐτῶν πρὸς παρακολούθησιν τοῦ συρμοῦ (μόδας), πρὸς διάκρισιν ἢ ἐπίδειξιν, γενικώτερον δὲ λόγῳ βελτιώσεως τοῦ βιοτικοῦ καὶ ἐκπολιτιστικοῦ τῶν ἐπιπέδου. Αἱ ὡς ἄνω μεταβολαὶ ἐπιδρῶν ἀντιστοίχως ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν, τοῦ βαθμοῦ πληρότητος τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς καὶ τῆς καταναλώσεως, τῶν μεθόδων προκλήσεως τῆς ζήτησεως, τῶν ἀγωγῶν διανομῆς ἀγαθῶν, ἐπὶ τοῦ τρόπου, τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βαθμοῦ ἢ ρυθμοῦ (συχνότητος) τῶν συναλλαγῶν, ἐπὶ τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος, ὡς καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων (ἢ τῆς μορφολογίας) ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ἐπὶ τῆς ἀπορροφητικότητος τῆς ἀγορᾶς (ἢ τοῦ δυνατοῦτος πωλήσεων ἀγαθῶν) κλπ. Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι γνωστά ἢ νὰ ἔχουν ἤδη ἐπιβληθῆ εἰς τὴν ἀγορὰν, ἢ ἀκόμη καὶ ἄγνωστα εἰς αὐτήν, ν' ἀνταποκρίνονται ὅμως εἰς μὴ ἐμφανῶς ἐκδηλωθείσας εἰσέτι ἀνάγκας τῆς καταναλώσεως, ὡς καὶ ἐνίοτε αὐτῆς ταύτης τῆς παραγωγῆς.

Αἱ προεκτεθεῖσαι μεταβολαὶ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς οἰκονομίας ἀπηλλαγμένας κρατικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς καὶ τῆς καταναλώσεως. Τοῦτο δέ, διότι ὁ ἔλεγχος οὗτος προκαλεῖ τεχνητὴν συμπίεσιν τῆς ἐνεργοῦ προσφορᾶς καὶ ζήτησεως τῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο, εἰς τὰς οἰκονομίας τὰς ἀπηλλαγμένας τοῦ ἐλέγχου τούτου, τὸ ἀγοραστικὸν κοινὸν ἀσκεῖ ἐν πολλοῖς εἰς τὴν ἀγορὰν τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας (Veto), ἐπιβάλλον τὰς θελήσεις του, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἐπηρεάζονται ἀναλόγως αἱ συναλλαγαί.

Ἡ ἐρευνα τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς συνίσταται ἐκ τοῦ συνόλου τῶν διαδικασιῶν μεθοδικῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀληθοῦς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας τῶν ἀενάως διαφοροποιουμένων συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, πρὸς πλήρη καὶ ἀκριβῆ αὐτῶν γνώσιν. Ἡ τοιαύτη ἐρευνα ἀποτελεῖ ἀποτελεσματικὸν παράγοντα ἐπαληθεύσεως προβαλλομένων ἀπόψεων ἐπὶ τῆς πορείας φαινομένων, ἢ ἐξαλείψεως ἢ μειώσεως ἔστω εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατόν ὑφιστάμενων αὐταπατῶν ἢ πλανῶν, αἵτινες ἐμποδίζουν τὴν γνώσιν τῆς ἐξ ἀντικειμένου ἀληθείας ἢ τὴν ἀντικειμενικὴν ἐκτίμησιν τῆς πραγματικῆς καταστάσεως.

Κατὰ τὴν διενέργειαν παρομοίας ἐρεύνης ἐπιδιώκεται ἐν πολλοῖς ἡ δ η μ ο σ κ ό π η σ ι ς (σφυγμομέτρησις τῆς κοινῆς γνώμης) ἐπὶ τῆς συλλογῆς στοιχείων ἐπὶ τινῶν ἰδιαιτέρως ἐνδιαφερόντων φαινομένων. Τοιαῦτα φαινόμενα εἶναι σχετικὰ πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἀγαθῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀγοραστῶν, ἀφορῶντα τὸν τρόπον καὶ τὸν βαθμὸν συμπεριφορᾶς τῶν τε-

λευταίων (ἐνεργῶν καὶ πιθανῶν ἢ λαμβανόντων), ἤτοι στοιχεῖα σχετικὰ πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐκδηλώσεις ἐνδιαφέροντος καὶ προτιμήσεων πρὸς δεδομένα ἀγαθὰ, πρὸς ἀντιδράσεις των κατὰ τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὴν ἀγορὰν νεωτερισμῶν ἢ καινοτομιῶν, κατὰ τὴν διενέργειαν ἀγοραπωλησιῶν, κατὰ τὴν χρῆσιν ἀγοραζομένων ἀγαθῶν, κατὰ τὴν πραγματοποιήσιν προβολῶν καὶ διαφημιστικῶν ἐξορμήσεων κλπ. Παράλληλως ἐπιδιώκεται διὰ τῆς τιαύτης ἐρεύνης ἢ ἀνίχνευσις, διακρίβωσις καὶ ἐκτίμησις τῆς μορφῆς, τῆς ἐντάσεως καὶ τῆς ἐκτάσεως ὑφισταμένου τυχόν ἢ προβλεπομένου ἀνταγωνισμοῦ, ὡς καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς (μετὰ τῆς προβολῆς καὶ τῆς διαφημίσεως) τῶν ἀγαθῶν ὑπὸ παρομοίων ἐπιχειρήσεων, κατόπιν σχετικῶν διεπιχειρηματικῶν συγκρίσεων (Interfirm Comparisons). Τέλος, διὰ τῆς ἐρεύνης ταύτης εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπίλυσις ἐτέρων μικροκαὶ μακρο-οικονομικῶν προβλημάτων καὶ δὴ οἰκονομετρικῶς, σχετικῶν πρὸς διερεύνησιν ἀλληλεπιδράσεων καὶ γενικῶς σχέσεων τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων. Περί τινων ἐξ αὐτῶν γίνεται εἰδικώτερος λόγος εἰς τὰ κατωτέρω ἀναφερόμενα παραδείγματα ἐφαρμογῶν τῶν κυριωτέρων ἐν χρήσει ἐπιστημονικῶν μεθόδων ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ ἐξασφάλισις ὀρισμένων προϋποθέσεων διεξαγωγῆς τῆς ἐρεύνης, συνιστᾷ ἐγγύησιν τῆς ἐπιτυχίας. Ἄξιολογώτεραι τῶν ἐν λόγω προϋποθέσεων εἶναι αἱ ἐξῆς :

1) Ἐπαρκῆς θεωρητικὴ κατάρτισις καὶ πεῖρα τῶν ἐρευνητῶν, προσδίδουσα τὴν ἀπαιτουμένην εὐρύτητα σκέψεως καὶ δυνατότητα εἰσχωρήσεως τῶν ἐρευνητῶν εἰς βάθος ἐπὶ τινος εἰδικοῦ ἀντικειμένου ἐρεύνης ἢ γενικωτέρου προβλήματος. 2) Ἀρμόζουσα σύνθεσις ὁμάδων ἐρευνητῶν πρὸς συλλογικὴν προσπάθειαν, βάσει σαφοῦς κατανομῆς, περιγραφῆς καὶ ἁρμονικῆς συσχετίσεως καθηκόντων ἐκάστου, συντονισμοῦ καὶ ἐλέγχου τῆς δράσεώς των, τηρήσεως ἀρχῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων κλπ. 3) Κατάλληλον περιβάλλον ἐργασίας ἐξ ἀπόψεων τόπου, χώρων, διατάξεων, ἐγκαταστάσεων, μέσων, ὄρων ὑγιεινῆς, ἀσφαλείας, ἀερισμοῦ, φωτισμοῦ, θορύβου κλπ. 4) Ἀπαλλαγὴ ἐρευνητῶν ἐξ ὑποκειμενικῶν ἐπηρεασμῶν, ὡς προκαταλήψεων, παρεμβολῶν ἢ παρεμβάσεων ξένων συμφερόντων, ἐπαγγελματικῶν συνθηκῶν, ἐπιδράσεων συμπτωματικῶν παραγόντων κλπ. 5) Συστηματικὴ προετοιμασία τῆς μεθοδολογίας τῆς ἐρεύνης, ἡ ὁποία δεόν νὰ τίθεται εἰς ἐνέργειαν μόνον κατόπιν ἐνδελεχοῦς προγραμματισμοῦ τῆς καὶ ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύεται ὅτι διετέθησαν σχετικῶς ἅπαντα τὰ δυνατά, ἀξιόπιστα καὶ ἀντιπροσωπευτικὰ μέσα καὶ στοιχεῖα διενεργίας τῆς ἐρεύνης. Αἱ χρησιμοποιούμεναι μέθοδοι ἐπιβάλλεται, ὅπως ἐξασφαλίζουσι τὴν ποσοτικὴν καὶ τὴν ποιοτικὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἐρεύνης, μετὰ τὸ δυνα-

τον περιορισμόν τῆς διαρκείας, τῆς συχνότητος, τῆς ἐκτάσεως, τῆς ἐντάσεως καὶ τοῦ κόστους αὐτῆς.

Αἱ μέθοδοι αὗται ἐπιλέγονται ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε ὀργανωτικῶν συνθηκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, τῶν ὑφισταμένων ἀντικειμενικῶν καὶ ὑποκειμενικῶν ἐνδο-καὶ ἐξω-ἐπιχειρηματικῶν παραγόντων, τῆς φύσεως τῶν ἐρευνωμένων φαινομένων κλπ. εἴτε μεμονωμένως, εἴτε διαζευκτικῶς, εἴτε συνδυαστικῶς, λαμβάνονται δὲ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν παρ' ἀπασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἐφαρμοζομένων ἐρευνητικῶν μεθόδων.

Κατὰ κανόνα, πάντως, ἡ ἐρευνα τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς βασιίζεται εἰς τὴν συγκέντρωσιν πληροφοριῶν καὶ στοιχείων ἐπὶ τῶν σχετικῶν γνώμων ἢ σκέψεων (Opinion Rating) τοῦ πιθανολογουμένου ἀγοραστικοῦ κοινού. Αἱ γνώμαι δὲ αὗται δὲν προέρχονται συνήθως ἐκ τοῦ συνόλου τῶν μετεχόντων εἰς τὴν ἐνεργὸν ζήτησιν δεδομένης ἀγορᾶς (ἀπογραφικῶς) ἀλλ' ἐκ τινος ἀριθμοῦ αὐτῶν, δειγματοληπτικῶς ἐπιλεγομένου. Ὁ λαμβανόμενος ἀριθμὸς ἀτόμων ἐκ τοῦ συνολικοῦ ἀγοραστικοῦ κοινού θεωρεῖται ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐν γένει κοινὴν γνώμην, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀντιπροσωπευτικὸς τοῦ ἐρευνωμένου πληθυσμοῦ. Ἡ ἐν προκειμένῳ δειγματοληπτικὴ πρόκρισις διενεργεῖται, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιχειρήσις θεωρεῖ τοὺς ἐπιλεγομένους εἰς τὸ δεῖγμα ἐνεργοὺς καὶ πιθανοὺς πελάτας τῆς ἱκανοῦς πρὸς παρατήρησιν, πειραματισμὸν καὶ ἀνάκρισιν. Τουτέστιν, ἡ ἐπιχειρήσις προβλέπει ὅτι οἱ ἐκπροσωποῦντες τὴν κοινὴν γνώμην θὰ παράσχουν ἀσφαλεῖς γνώμας, σκέψεις, ἢ στοιχεῖα, ἕνεκα καταρτίσεως, ἐμπειρίας, ἀνεπτυγμένης καλαισθησίας αὐτῶν, ὡς καὶ προθέσεώς των ὅπως προσκαλούμενοι παράσχουν προθύμως καὶ ἀμερολήπτως τὰς ὑπηρεσίας των. Ἀναλόγως τῆς ποιότητος καὶ τῆς ποσότητος τοῦ δείγματος τούτου τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξάγονται περισσότερον ἢ ὀλιγότερον ἀξιόπιστα καὶ ἔγκυρα πορίσματα.

Αἱ κατὰ τ' ἀνωτέρω ἀτομικαὶ γνώμαι συγκεντροῦνται, κατόπιν ὑποβολῆς σειρᾶς ἐρωτήσεων (προφορικῶς, τηλεφωνικῶς, ραδιοφωνικῶς ἢ γραπτῶς), βάσει γενικῶν κανόνων ἐπὶ τοῦ περιεχομένου, τῆς σειρᾶς καὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Ἐπιδιώκεται δὲ πάντοτε, ὅπως αἱ ἐρωτήσεις εἶναι κατανοηταὶ καὶ συγκεκριμέναι, μὴ καταλείπουσαι ἀμφιβολίας ἢ παραπλανῶσαι, ἕνεκα φραστικῶν ἀτελειῶν, γενικεύσεων, ἀφηρημένων ἐννοιῶν κλπ. Ἐπιδιώκεται ἅμα, ὅπως, αἱ ἐρωτήσεις αὗται προδιαθέτουν εὐμενῶς τοὺς ἀπαντῶντας καὶ διευκολύνουν αὐτοὺς εἰς παροχὴν ἀντικειμενικῶν ἀπαντήσεων. Ἡ σειρὰ δὲ τῶν ἐρωτήσεων ἀρχεται ἀπὸ γενικῶν θεμάτων καὶ καταλήγει εἰς τὰ πλέον εἰδικὰ ἢ λεπτομερῆ, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρωτήσεων τούτων ἐπιβάλλεται ὅπως εἶναι περιορισμένος, πρὸς ἀποφυγὴν κοπώσεως ἢ δυσανασχέσεως τῶν παρεχόντων πληροφορίας καὶ στοιχεῖα.

Αἱ κυριώτεραι κλασσικαὶ μέθοδοι ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ ἐρευνῶσα ἐπιχείρησις χρησιμοποιεῖ συνήθως τὰς γενικὰς καὶ τεχνικὰς κλασσικὰς μεθόδους ὅλων τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως τὰς μεθόδους τῆς παρατηρήσεως, τοῦ πειραματισμοῦ καὶ τῆς ἀνακρίσεως, ὅταν τὰ φαινόμενα τῆς ἀγορᾶς, ἅτινα ἐνδιαφέρουν αὐτὴν δὲν ἀποτελοῦν μεγάλα σύνολα καὶ εἶναι ἐφικτὴ ἢ ἀπομάκρυνσις ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ἐκ τῶν λοιπῶν πρὸς αὐτὸ συνδεομένων φαινομένων. Ἡ χρῆσις τῶν μεθόδων τούτων ὑποβοηθεῖται ἐνίοτε διὰ τῶν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ἀνηκουσῶν μεθόδων τῆς περιγραφῆς καὶ τῆς μονογραφίας. Περαιτέρω, ὅμως, ἡ σύγχρονος ἐπιχείρησις ὑποβοηθεῖται διὰ τῶν οἰκονομετρικῶν μεθόδων, περὶ ὧν γίνεται εἰδικὸς λόγος εἰς τὰς παραδόσεις μας εἰσαγωγῆς εἰς τὴν μεθοδολογίαν τῆς οἰκονομικῆς ἐρεύνης.

Οὕτως, ἡ ἐρευνα καθίσταται πλέον ἀκριβὴς, ἀποδίδουσα μετὰ πιστότητος τὰς μεταβολὰς συγκεκριμένου φαινομένου εἰς τὴν ἀγοράν, ἐνῶ παραλλήλως συντελεῖ αὐτὴ εἰς διάγνωσιν καὶ ἐκθεσιν, τόσον τῶν οὐσιωδῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐπουσιωδῶν γνωρισμάτων ἐκάστου φαινομένου. Τέλος, ὅταν πρόκειται περὶ ἐρεύνης μεγάλων συνόλων, τότε ἡ πλέον ἐν χρήσει βασικὴ μέθοδος ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς εἶναι ἡ τῆς στατιστικῆς.

2. Αἱ μέθοδοι παρατηρήσεως καὶ πειραματισμοῦ.

Αἱ μέθοδοι τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειραματισμοῦ (ἢ πειράματος) εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων κλασσικῶν γενικῶν τεχνικῶν μεθόδων, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα συμπληρῶνει τὴν πρώτην.

α) Ἡ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως.

Ἡ ἐν λόγῳ μέθοδος ἀναφέρεται εἰς τὴν συστηματικὴν ἀπομόνωσιν δεδομένου φαινομένου ἀπὸ τῶν πρὸς αὐτὸ συνδεομένων συναφῶν φαινομένων. Ἡ ἀπομόνωσις αὕτη συντελεῖ εἰς ἐπιμελεστέραν διερεύνησιν, ἐνῶ παραλλήλως ἐξευρίσκονται εὐχερέστερον δι' αὐτῆς τὰ αἷτια εἰς τὰ ὅποια ὀφείλεται τὸ δεδομένον φαινόμενον, αἱ τάσεις αἵτινες ἐνδεχομένως διέπουν αὐτό, ὡς καὶ αἱ ἐπιδράσεις τὰς ὁποίας τοῦτο δέχεται ἀπὸ ὠρισμένους παράγοντας, ἢ τὰς ὁποίας τοῦτο ἀσχεῖ ἐπ' αὐτῶν.

Εὐρείας ἐφαρμογῆς τυγχάνει ἡ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως, ὑπὸ ἐπιχειρήσεων ἐπιθυμουσῶν νὰ ἐρευνήσουν τὴν πορείαν καὶ τὰς ἐπιδράσεις δεδομένου φαινομένου (σχετικῶς πρὸς τὸ ἔργον των) ἐπὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς. Κατὰ τὸ πλεῖστον, τὸ ἐρευνητικὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιχειρήσεων στρέφεται ἐν προκειμένῳ εἰς τὴν διαπίστωσιν τῶν ἀντιδράσεων τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ ἐπὶ προγραμματιζομένων νεωτερισμῶν ἢ καινοτομιῶν, ὡς καὶ

ἐπὶ προγραμματιζομένων διαφημιστικῶν ἐξορμήσεων, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ ἤδη διενεργουμένων προβολῶν, διαφημίσεων καὶ χρησιμοποιουμένων μεθόδων πωλήσεων. Σχετικῶς, εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφερθοῦν ἐκπροσωπευτικά τινα παραδείγματα.

Προκειμένης τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἀγορὰν νέων τύπων ἀγαθῶν, ἐπιδιώκεται διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἡ ἀξιολόγησις ὑπὸ τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν γνωρισμάτων τῶν ἀγαθῶν, ἀπὸ ἀπόψεως τιμῆς, ποιότητος, μεγέθους, ἐμφάνσεως, ἀνταλλακτικότητος καὶ προορισμοῦ. Ἡ ἀξιολόγησις αὕτη ἐπιτυγχάνεται διὰ δοκιμαστικῆς παρατηρήσεως, καλοῦμένης τυφλῆς (Blind Test). Συγκεκριμένως, ἡ ἐρευνῶσα ἐπιχείρησις ἀποστέλλει δωρεάν, εἰς τὰ κατὰ τὰ προεκτεθέντα ἐπιλεγέντα άτομα, μικρὰς ποσότητας ὁμοειδῶν ἀγαθῶν. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον περιλαμβάνονται μονάδες ἀγαθῶν ἰδίας παραγωγῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ μονάδες τῶν ἀνταγωνιστριῶν τῆς, ἄνευ ὅμως ἀναγραφῆς ἐπ' αὐτῶν τῆς ἐπωνυμίας τῶν ἐπιχειρήσεων. Οἱ παραλήπται τῶν ὁμοειδῶν τούτων ἀγαθῶν παρακαλοῦνται ὅπως ἱκανοποιήσουν δι' αὐτῶν ἰδίας ἀνάγκας καί, ἐν συνεχείᾳ, ἐκφέρουν ἐγγράφως τὰς παρατηρήσεις των ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν προαναφερθέντων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων δι' ἐν ἑκάστον τῶν ὁμοειδῶν ἀγαθῶν, συγκριτικῶς καὶ ἀπολύτως. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπαντήσεων τούτων, ἡ ἐπιχείρησις ἀποφασίζει τελικῶς περὶ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἀγορὰν, με ὠρισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τῶν νέων αὐτῆς τύπων ἀγαθῶν.

Ὅταν, πάλιν, δεδομένη ἐπιχείρησις ἐπιθυμῇ νὰ ἐκτιμῆσῃ τὸν βαθμὸν ὑποδοχῆς ἢ μῆ, τοῦ ὁποίου θὰ τύχουν ἐκ μέρους τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ νέα αὐτῆς προϊόντα ἢ νέα συσκευασία αὐτῶν, διενεργεῖ παρατήρησιν βάσει προσφορᾶς ὀπτικῶν ἐρεθισμῶν εἰς τοὺς παρατηρητάς. Δηλαδή, ἡ ἐπιχείρησις αὕτη τοποθετεῖ προηγουμένως εἰς τινα αἵθουσαν μίαν προθήκην περιέχουσαν διαφόρους τύπους ὁμοειδῶν ἀγαθῶν ἢ συσκευασιῶν, εἰς τοὺς ὁποίους περιλαμβάνονται, τόσον οἱ παρ' αὐτῆς προτεινόμενοι, ὅσον καὶ οἱ ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστριῶν τῆς, ἄνευ ὅμως ἀναγραφῆς ἐπ' αὐτῶν τῆς ἐπωνυμίας τῶν ἐπιχειρήσεων. Τοποθετεῖ αὕτη, ἐπίσης προηγουμένως, πρὸ τῆς προθήκης, ἀνάλογα πρὸς τοὺς καθ' ὁμάδας προσκληθησομένους παρατηρητάς καθίσματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶναι ἐφωδιασμένον δι' εἰδικοῦ μηχανήματος μετὰ καταλλήλων διοπτρῶν. Εἰς ἐκάστην τῶν ἐν συνεχείᾳ καλουμένων ομάδων παρατηρητῶν, ὑποδεικνύεται ἐκ περιτροπῆς ἕκαστος τύπος τῶν ἐκτεθειμένων ἀγαθῶν ἢ συσκευασιῶν, πρὸς παρατήρησιν. Καθ' ὃν χρόνον ἕκαστος τῶν παρατηρητῶν διερευνᾷ ἢ ἐξετάζει ἕκαστον ἀγαθὸν ἢ συσκευασίαν, μέσω τῶν διοπτρῶν, τὸ εἰς τὸ κάθισμα αὐτοῦ εἰδικὸν μηχανήμα καταγράφει αὐτομάτως τὰς μεταβολὰς τῶν συσπάσεων τῶν ὀφθαλμῶν, ἐπὶ περιστρεφομένου τυμπάνου Αἰ καταγραφόμεναι ὡς ἄνα μεταβολαὶ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀναλόγων ψυχικῶν ἀντιδράσεων προκαλουμένων.

κατά τήν παρτήρησιν τών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων έκάστου τύπου άγαθού ή συσκευασίας. Το σύνολον τών τοιαυτοτρόπως κατάρτιζομένων διαγραμμάτων, αποτελεί κατόπιν άντικείμενον μελέτης και διαπιστώσεως του βαθμού ύποδοχής έκάστου τών έκτεθέντων τύπων άγαθών ή συσκευασιών, πρωτίστως δέ τών υπό τής επιχειρήσεως προτεινομένων. Τα σχετικά πορίσματα άναφέρονται τελικώς επί του βαθμού προκρίσεως τών νέων τούτων τύπων.

Έάν ή επιχείρησις ένδιαφέρεται, όπως ένημερωθή επί τών αντιδράσεων τών δεκτών δεδομένης διαφημιστικής έξορμήσεώς της, διά νά έκτιμήση τόν βαθμόν άποδόσεως αύτης, δύναται νά εφαρμόση διάφορους παραλλαγάς δοκιμαστικής παρατηρήσεως, τόσον προηγουμένως, όσον και κατά τό στάδιον τής διενεργείας τής διαφημιστικής έξορμήσεώς της. Κατωτέρω θά άναφερθούν άνά δύο παραδείγματα τών ως άνω περιπτώσεων εφαρμογών τής μεθόδου τής παρατηρήσεως, άλτινες πραγματοποιούνται εις τās Η.Π.Α.

Εις τήν περίπτωσιν τής εκ τών προτέρων έκτιμήσεως του βαθμού άποδόσεως μίας διαφημιστικής έξορμήσεως, ή επιχείρησις επιλαμβάνεται τής διεξαγωγής δοκιμαστικής παρατηρήσεως υπό δύο μορφάς: Η πρώτη μορφή παρατηρήσεως προέρχεται εκ δύο ομάδων ατόμων, καλουμένων «μαρτύρων». Εις έκάστην τών ομάδων τούτων επιδεικνύεται με ταχύν ρυθμόν υπό εκπροσώπων τής επιχειρήσεως άνά μία τών υπό τής επιχειρήσεως τελικώς επιλεγεισών και νύν υπό δοκιμήν όμογενών διαφημίσεων. Καλουνται μετέπειτα κειωρισμένως τά μέλη τών έν λόγω ομάδων, ένα κατονομάσουν τά διαφημιζόμενα άγαθά, έφ' όσον συνεκράτησαν τήν ονομασίαν των. Τελικώς ή μία εκ τών δύο διαφημίσεων θά δειχθή ότι είναι επικρατεστέρα από πλευράς περιεχομένων εις αύτην μηνυμάτων, άποτυπουμένων εις τήν μνήμην τών άγνωστών της, ήτις και προκρίνεται. Η δευτέρα μορφή παρατηρήσεως άναφέρεται εις διαφημιστικόν πρόγραμμα, έπερ ώρισμένην ήμέραν έκπέμπεται δοκιμαστικώς εκ τινων σταθμών ραδιοφώνου ή τηλεοράσεως, συνάμα δέ προβάλλεται εις τινας αίθούσας κινηματογράφων. Πρò τής δοκιμής ταύτης, ή επιχείρησις, τή συγκρατάσει τών ιδιοκτητών συσκευών ραδιοφώνου ή τηλεοράσεως και τών επιχειρηματιών αίθουσών κινηματογράφου, έχει τοποθετήσει παραπλεύρως έκάστης συσκευής ή έκάστου καθίσματος θεατού, ειδικόν μηχανήμα μετά δύο κομβίων, έν πρòς έπιδοκιμασίαν και έτερον πρòς άποδοκιμασίαν έκάστης διαφημίσεως του οικείου προγράμματος. Ούτως, αί θεαται και άκροαται τών διαφημίσεων τούτων παρακαλούνται, όπως άναλόγως τών έντυπώσεών των κατά τήν παρατήρησιν έκάστης διαφημίσεως, πιέζουν τό έν τών δύο κομβίων του μηχανήματος, ώστε νά καταγράφωνται αί οικείαι θετικαι και άρνητικαι έκδηλώσεις. Το σύνολον τών καταγραφών τούτων δίδει τελικώς τό άποτέλεσμα τής γενομένης δημοσκοπήσεως (σφυγγομετρήσεως).

Εις τήν περίπτωσιν τής έκτιμήσεως του βαθμού άποδόσεως διαφημι-

στικής τινος έξορμήσεως κατά την διάρκειαν τῆς πραγματοποιήσεώς της, ἡ ἐπιχειρήσις ἐφαρμόζει τὰς ἐπομένους μορφὰς ἐρεῦνης, διὰ παρατηρήσεως: Ἡ π ρ ὶ τ ῆ μ ο ρ φ ῆ ἀναφέρεται εἰς διαφημίσεις δημοσιευόμενας εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, τῶν ὁποίων οἱ συνδρομηταὶ ἢ ἀναγνώσται εἶναι γνωστοὶ εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν. Ἐν προκειμένῳ, ἡ ἐπιχειρήσις θέτει ὑπ' ὄψιν τούτων ἀσυναρμολόγητα ἀποκόμματα (Kits) δημοσιευθεισῶν διαφημίσεων εἰς τὰ ἐντυπα ταῦτα καὶ παρακαλεῖ αὐτούς ὅπως, κατόπιν παρατηρήσεως των, ἀναγνωρίσουν εἰς τὰ ἐν λόγω ἀποκόμματα συγκεκριμένην διαφήμισίν της (Recognition Test). Ἡ δ ε υ τ ἔ ρ α μ ο ρ φ ῆ ἀναφέρεται εἰς διαφημίσεις μέσω ραδιοφώνου ἢ τηλεοράσεως, ὅταν οἱ χρησιμοποιούντες τὰς συσκευὰς ταύτας εἶναι γνωστοὶ εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἐκπρόσωποι τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπιδιώκουν προσωπικὰς συνεντεύξεις μετὰ τῶν προσώπων τούτων καὶ ἐπιδεικνύουσιν εἰς αὐτούς κείμενα ἢ ἀναπαραστάσεις μὲ διαφημιστικὰ μηνύματα, ὑποβάλλοντες παράκλησιν ὅπως κατόπιν παρατηρήσεως των κατονομάσουν τὸ πρόγραμμα ἐκπομπῆς ὑπὲρ περιεῖχε τὸ σύνολον ἢ τινὰ τῶν οἰκείων κειμένων.

β) Ἡ μέθοδος τοῦ πειραματισμοῦ.

Αὕτη ἐφαρμόζεται διὰ δύο κυρίως σκοποῦς. Π ρ ὶ τ ο ν, πρὸς ἀναπαραγωγὴν ἢ παρακολούθησιν ὠρισμένων φαινομένων, ἅτινα εἶναι δυνατὸν νὰ μετρηθοῦν διὰ τῆς χρήσεως εἰδικῶν ὀργάνων ἢ μέσων, ἔτι δὲ ἵνα καθορισθοῦν ταῦτα ἀριθμητικῶς. Οὕτως ἐξευρίσκονται τὰ αἷτια τῶν ἐν λόγω φαινομένων, ὡς καὶ ἡ ἀλληλεπίδρασις αὐτῶν μεθ' ἑτέρων φαινομένων. Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν, πρὸς διαπίστωσιν τῆς βασιμότητος, ἢ ἐπαλήθευσιν, ἢ ἀπόδειξιν τεθεισῶν ἐκ τῶν προτέρων ὑποθέσεων ἢ διατυπωθέντων πορισμάτων, ὑπὸ τὴν παραδοχὴν τῆς προϋποθέσεως ὅτι οἱ λοιποὶ παράγοντες παραμένουν ἀμεταβλητοί.

Συγκεκριμένως, διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἡ ἐπιχειρήσις δύναται νὰ προσδιορίσῃ τὸν βαθμὸν ἀποδοχῆς ἢ μὴ ἐκ μέρους τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ ὠρισμένων αὐτῆς νεωτερισμῶν ἢ καινοτομιῶν εἰς ἀγαθὰ ἢ εἰς συσκευασίας αὐτῶν, κατὰ τὴν προβολὴν των.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς εἰσαγωγῆς νεωτερισμῶν διὰ νέων τύπων ἀγαθῶν ἢ τῆς ἐπιδιώξεως ἐπεκτάσεως τῶν πωλήσεων τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς νέας περιοχάς, διενεργεῖται, ἐπὶ παραδείγματι, ὑπ' αὐτῆς δ ο κ ι μ α σ τ ι κ ὸ ς π ε ι ρ α μ α τ ι σ μ ὸ ς (Placement Test). Ὁ πειραματισμὸς οὗτος πραγματοποιεῖται διὰ τῆς συστάσεως ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν καλουμένων «κ α τ α σ τ ῆ μ ἄ τ ω ν κ ρ ο ὕ σ ε ω ς», ὑπὸ διάφορον ἐπωνυμίαν. Εἰς τὰ ἐν λόγω καταστήματα πωλοῦνται λιανικῶς ἀγαθὰ διαφόρων τύπων, παραγόμενα τόσον ὑπὸ τῆς ἐρευνώσεως ἐπιχειρήσεως, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστριῶν της. Ἐκπρόσωποι τῆς ἐπιχειρήσεως παρατηροῦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ καταγράφουν τὰς ἀντιδράσεις τῶν προσερχομένων ἀτόμων πρὸς παρατήρησιν τῶν

ἐκθεμάτων καὶ ἰδίως πρὸς ἀγοράν, κυρίως ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιλεγόμενων ἀγαθῶν καὶ ἐκφερομένων σχετικῶν κρίσεων τῶν. Τὰ οὕτω συγκεντρούμενα στοιχεῖα παρέχουν τὴν δυνατότητα εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἵνα τελικῶς ἐξάγῃ ἀσφαλῆ πορίσματα περὶ τοῦ βαθμοῦ καλῆς ὑποδοχῆς ἢ μὴ τῶν προϊόντων τῆς ἐκ μέρους τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ, ὡς ταῦτα προεβλήθησαν ἢ ἐξετέθησαν πρὸς πώλησιν, περὶ τῶν κινήτρων ἢ τῶν αἰτίων τῶν προτιμήσεων του, περὶ τυχὸν ἐπιβαλλομένης ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὰς προτιμήσεις τῆς πελατείας κλπ.

Ἐξ ἄλλου, ἵνα ἡ ἐπιχείρησις πειραματισθῇ ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ ἀποδόσεως δεδόμενου διαφημιστικοῦ μηνύματος, ἀναλόγως τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ αὐτοῦ (Opinion Rating), διενεργεῖ δοκιμαστικούς πειραματισμούς, ὡς οἱ δύο ἐπόμενοι:

Ἐἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, αὕτη καταχωρεῖ εἰς δύο περιοδικὰ διαφόρου ὕλης διαφημίσειν τινα, διαφέρουσαν εἰς περιεχόμενον, ἀλλὰ συνοδευομένην εἰς ἀμφοτέρω τὰ περιοδικὰ ἀπὸ μικρὸν δελτίον, ὑπερ δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀποκόψῃ καὶ ταχυδρομήσῃ πρὸς αὐτὴν διὰ νὰ τύχῃ ὠρισμένου δώρου ἢ ἐνημερωθῇ ἐπὶ σημαντικοῦ δι' αὐτὸν θέματος, σχετιζομένου πρὸς τὸ διαφημιζόμενον ἀγαθόν. Ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δελτίων ἅτινα θὰ ἐπιστραφοῦν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐν τῷ χρονικῆς τινος περιόδου, ἡ ἐπιχείρησις συνάγει συμπεράσματα σχετικά πρὸς τὴν ἀπόδοσιν ἐκάστης τῶν δύο διαφημίσεων, προγραμματίζει δὲ κατόπιν εὐρύτεραν ἢ μὴ διαφημιστικὴν ἐξόρμησιν.

Ἐἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, προκειμένου αὕτη νὰ διαπιστώσῃ τὸν βαθμὸν ἀποδόσεως διαφημίσεώς τινος μέσω ἐκπομπῶν, ἀπὸ ραδιοφώνου, ἢ τηλεοράσεως, προβαίνει εἰς τὰς ἐπομένους ἐνεργείας. Αὕτη, πρῶτον ἐπιλέγει δειγματοληπτικῶς ἀντιπροσωπευτικὸν ἀριθμὸν τοῦ συνόλου τῶν κατόπιν συσκευῶν ραδιοφώνου ἢ τηλεοράσεως εἰς τινα περιοχὴν ἢ χώραν. Κατόπιν, τῇ ἐγκρίσει τῶν ἐπιλεγέντων, τοποθετεῖ παρὰπλεύρως ἐκάστης συσκευῆς ραδιοφώνου ἢ τηλεοράσεως εἰδικὸν μηχανήμα, καλούμενον «ἀκροώμετρον» (Audimeter). Τοῦτο καταγράφει χρόνους ἐνάρξεως καὶ λειτουργίας ἐκάστης συσκευῆς ὡς καὶ σταθμοὺς ἐκπομπῆς. Τελικῶς, ἡ ἐπιχείρησις συγκεντρώνει, ἀνὰ χρονικὰ διαστήματα καὶ δι' ἐκπροσώπων αὐτῆς, τὰ καταγραφόμενα στοιχεῖα, βάσει τῶν ὁποίων ἐξάγει ἀνάλογα πορίσματα.

3. Αἱ μέθοδοι ἀνακρίσεως καὶ στατιστικῆς.

Ἐἰς τὴν σειρὰν τῶν κυριωτέρων γενικῶν τεχνικῶν μεθόδων περιλαμβάνονται καὶ μέθοδοι ἐμπειρικῆς διερευνήσεως φαινομένων, ἧτοι αἱ μέθοδοι ἀνακρίσεως καὶ στατιστικῆς.

«ΑΡΧΕΙΟΝ» Δ. Καλιτσουνάκη, Τόμ. 47ος (1967), Τεύχ. Β'

5

α) Ἡ μέθοδος τῆς ἀνακρίσεως.

Αὕτη τυγχάνει εὐρυτέρας ἐφαρμογῆς εἰς τὴν ἔρευναν τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγυρᾶς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν κατὰ τὰ προεκτεθέντα δημοσκοπήσιν τῶν κινήσεων συμπεριφορᾶς τοῦ καταναλωτικοῦ καινοῦ, ὡς καὶ τὰς διεπιχειρηματικὰς συγκρίσεις, ἐπὶ τῇ βάσει συγκεντρωμένων καὶ ἀναλυομένων ἀπαντήσεων εἰς σειρὰν ἐρωτημάτων (προφορικῶν, τηλεφωνικῶν, ραδιοφωνικῶν, ἢ γραπτῶν).

Τό, βάσει τῶν προαναφερθέντων κανόνων πρὸς διεξαγωγὴν πάσης σχετικῆς ἐρεύνης, καταρτιζόμενον ἐρωτηματολόγιον ὑφίσταται ἀκολουθῶς προδοκιμασίαν (Pretesting), ὑποβαλλόμενον εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἀτόμων, ἐπὶ τῷ τέλει ἐξαλείψεως ἢ περιορισμοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον τυχὸν ὑφισταμένων εἰς αὐτὸ ἀτελειῶν.

Μετὰ τὸν ὀριστικὸν καταρτισμὸν τοῦ ἐν λόγῳ ἐρωτηματολογίου, διενεργεῖται δοκιμαστικὴ ἔρευνα (Pilot Survey), πρὸς διαπίστωσιν τοῦ βαθμοῦ ἐπιτυχίας τῆς τελικῆς ἐρεύνης. Ἡ διαπίστωσις αὕτη βασιζέται εἰς ἀνακάλυψιν ἀσθενῶν σημείων διεξαγωγῆς τῆς ἐρεύνης, καθοδηγήσεως τῶν ἐρευνητῶν, κόστους αὐτῆς πιθανῶν ἀποτελεσμάτων τῆς κλπ.

Δύο εἶναι αἱ πλέον ἐν χρήσει μορφαὶ διεξαγωγῆς τῆς ἐρεύνης διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀνακρίσεως. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν, ἀναφέρεται εἰς τὴν κατ' ἰδίαν ἀτομικὴν ἢ ομαδικὴν καὶ αὐτοπρόσωπον συνέντευξιν ἐκπροσώπου τῆς ἐπιχειρήσεως μετὰ τῶν ἐρωτωμένων (Survey By Interview). Κατ' αὐτὴν ὑποβάλλονται προφορικαὶ ἐρωτήσεις ἐν ὥρᾳ συνεντεύξεως, πραγματοποιουμένης συνήθως εἰς τοὺς τόπους διαμονῆς τῶν ἐρωτωμένων (κατ' οἶκον, εἰς τὴν κατάστημά των κλπ.) ἢ εἰς τὸν τόπον εἰς τὸν ὑποῖον ἐδρεύει ὁ διεξάγων τὴν ἀνάκρισιν, κατόπιν βεβαίως προκαθορισμοῦ χρόνου συνεντεύξεως. Ἡ αὐτοπρόσωπος αὕτη ἐπαφὴ ἐπιτρέπει καλύτεραν γνωριμίαν μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀκριβεστέραν διατύπωσιν τῶν ἀπαντήσεων καὶ δυνατότητα μεταβολῆς ἀπόψεων τῶν ἐρωτωμένων. Ὅταν, ὁμως, ἐπαναλαμβάνονται αἱ συνεντεύξεις αὗται μετὰ τῶν αὐτῶν προσώπων, ὑφίσταται κίνδυνος μεροληψίας, ἔνεκα τῆς ὑποσυνειδήτου καλλιέργειας ὠρισμένων ἀντιλήψεων (Panel Bias). Ἡ δευτέρα μορφή ἀνακρίσεως ἀναφέρεται εἰς τὴν, δι' ἀτομικῆς ἀλληλογραφίας ἢ δι' ἐγκυκλίου, ἀποστολῆν γραπτῶν ἐρωτηματολογίων εἰς τοὺς ἀνακρινομένους, πρὸς ὑπ' αὐτῶν συμπλήρωσιν καὶ ἐπιστροφὴν των, ταχυδρομικῶς ἐκ μέρους τῶν ἐρωτωμένων, ἐπιβαρυνομένης τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τῶν τελῶν γραμματοσημάνσεως (Survey By Mail Questionnaire). Ἡ μορφή αὕτη τῆς ἀνακρίσεως εἶναι πλέον διαδεδομένη, δημοφιλὴς καὶ οἰκονομικωτέρα τῆς πρώτης. Ἐπὶ πλέον, ὁ ἀνακρινόμενος ἔχει τὴν εὐχέρειαν νὰ σκεφθῆ περισσότερον καὶ συνεπῶς νὰ δώσῃ πλέον ἀκριβεῖς ἀπαντήσεις. Ἐν τούτοις, ἡ μορφή αὕτη μειονεκτεῖ τῆς πρώτης, διότι

ἢ ἐν παρέχεται δυνατότης συμπληρωματικῶν διευκρινήσεων. Ἡ ἐπιχείρησις ἀποστέλλει ἕκαστον ἐρωτηματολόγιον πρὸς συμπλήρωσιν, συνοδευόμενον ὑπὸ ἐπιστολῆς τῆς (δι' ἧς αἰτεῖται εὐγενῶς τὴν συνεργασίαν τοῦ παραλήπτου), ὡς καὶ ὑπὸ ἐντύπου φακέλλου μετὰ γραμματοσήμου (πρὸς ταχυδρόμησιν τοῦ ἐπιστραφησομένου συμπληρωμένου ἐρωτηματολογίου). Ἐνίοτε, ἢ ἐν λόγῳ ἐπιστολῆ τῆς ἐπιχειρήσεως συνοδεύεται καὶ ὑπὸ δώρου τινὸς πρὸς τὸν ἐρωτώμενον.

Αἱ δημοσκοπικαὶ ἐρωτήσεις τῆς ἐπιχειρήσεως περιστρέφονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς θέματα σχετιζόμενα πρὸς τὴν, περὶ ἀρχῶν δημοτικότητος καὶ πειστικότητος μηνυμάτων τῆς διαφημίσεως, ἀναγραφομένην ἄλυσον τῶν ἐπιδράσεων τῶν δεκτῶν τῶν μηνυμάτων, πρὸ τῆς παρακινήσεως αὐτῶν δι' ἐνεργὸν ζήτησιν τῶν διαφημιζομένων ἀγαθῶν. Αἱ ἐρωτήσεις αὗται περιστρέφονται ἐπίσης πρὸς τὰ ἀκόλουθα θέματα: Ποῖος ἀγοράζει δεδομένα ἀγαθὰ (κατὰ κατηγορίας ἐπαγγεμάτων, ἐπίπεδα εἰσοδημάτων, συνθήκας διαμονῆς καὶ περιβάλλοντος, γένος, ἡλικίαν κλπ.). Ποῦ ἀγοράζει οὗτος (κατὰ συνοικίας, περιοχάς, χώρας κλπ.). Πότε ἀγοράζει (καθ' ὥρας, ἡμέρας, ἐβδομάδας, ἐποχὰς κλπ.). Πόσον ἀγοράζει ἐκάστοτε (εἰς ὄγκον ἢ ἀξίαν). Διατί ἀγοράζει οὗτος (λόγῳ ἀνάγκης, ἐθίμου, συνηθείας, ἐπιδείξεως, τέρψεως, τιμῆς, ποιότητος, συσκευασίας, εὐχερείας καὶ διαρκείας χρήσεως, εὐκλυδῶν ἀγορᾶς καὶ διανομῆς, ἐπηρεασμοῦ ἐκ προβολῆς ἢ διαφημίσεως κ.ο.κ.). Μέσω τίνων ἀγοράζει (ἀπ' εὐθείας ἐκ μεταποιητικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ μέσῳ ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ἢ παρ' ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων κλπ.). Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐρωτήσεις ἐπιτρέπουσιν τὴν διακρίβωσιν τῶν κατὰ χρονικὰς περιόδους ὑφιστάμενων συνθηκῶν εἰς τὴν ἀγοράν, πρὸς ἀνάλογον προσαρμογὴν τῆς ἐπιχειρηματικῆς πολιτικῆς.

Παραλλαγὴν τῆς μεθόδου τῆς ἀνακρίσεως ἀποτελεῖ ἡ δοκιμασία τῆς μνημονικῆς ἀνακλήσεως (Recall Test) τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ, ὡς π.χ. τῶν δεκτῶν διαφημιστικῶν μηνυμάτων. Ἡ δοκιμασία αὕτη θεωρεῖται πρόσφορος πρὸς ἔνδειξιν ἢ ἐκτίμησιν τῶν παραγόντων διαδόσεως καὶ εἰδικώτερον τοῦ βαθμοῦ ἀποδόσεως δεδομένης διαφημίσεως ἀγαθῶν, ὅταν μάλιστα ταῦτα εἶναι διαρκοῦς χρήσεως καὶ μᾶλλον μεγάλης ἀξίας. Ἡ ἐν προκειμένῳ ἀπόδοσις τῆς διαφημίσεως ἀναφέρεται πρωτίστως εἰς τὴν ἐνημέρωσιν καὶ παρακίνησιν δι' ἐνεργὸν ζήτησιν, δευτερευόντως δὲ εἰς τὸν ἐπηρεασμὸν δι' αὐτῆς πρὸς διενέργειαν συναλλαγῶν καὶ διεύρυνσιν τῶν πωλήσεων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Οἱ ἐφαρμόζοντες τὴν ὡς ἄνω δοκιμασίαν στηρίζονται εἰς τὴν ὀργανωτικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν τὰ ἄτομα τῆς κοινωνίας, ἅτινα προτίθενται μελλοντικῶς ἢ ἐνδιαφέρονται ἀμέσως νὰ ἀγοράσουν ἀγαθὰ διαρκοῦς χρήσεως καὶ δὴ μεγάλης ἀξίας, πρὸ τῆς ἀποφάσεώς των ὕπως ἀγοράσουν, ἐπιδιώκουσιν νὰ ἐνημερωθῶσιν

ἐπὶ τῶν σχετικῶν προσφορῶν τῆς ἀγορᾶς. Δι' ὃ καὶ τὰ άτομα ταῦτα ἀναζητοῦν, προσέχουν καὶ συγκρατοῦν ἐπὶ ἀρκετὸν εἰς τὴν μνήμην των, ὅπως δὴ ποτε περισσότερο δὲ τῶν λοιπῶν ἀτόμων τῆς κοινωνίας σχετικά διαφημιστικά μηνύματα, ἀκόμη καὶ ὅταν τὰ ἐν λόγῳ μηνύματα εἶναι βραχείας διάρκειας ἢ περιορισμένης ἐντάσεως καὶ ἐκτάσεως.

Οὕτως, αἱ ἐνδιαφερόμεναι ἐπιχειρήσεις ἀπευθύνουν δειγματοληπτικῶς ἐρωτηματολόγια εἰς άτομα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐνεργὸν καὶ πιθανὴν αὐτῶν πελατεῖαν, ἅτινα, ἢ εἰκάζεται (βάσει κριτηρίων ἐπαγγέλματος, εἰσοδήματος, διαμονῆς κλπ.) ἢ διαπιστοῦται (κατόπιν τηλεφωνημάτων ἢ ἐπισκέψεων), ὅτι ὑπῆρξαν δέκται συγκεκριμένης διαφημίσεώς των. Εἰς τὰ ἐρωτηματολόγια ταῦτα διατυποῦνται ἐρωτήσεις, ὡς αἱ ἀκόλουθοι : Ἐὰν εἶδον ἢ ἤκουσαν οἱ ἀνακρινόμενοι τὴν διαφήμισιν, ἐὰν ἐνθυμοῦνται ταύτην πλήρως ἢ μερικῶς, ἐὰν συνεκράτησαν εἰς τὴν μνήμην των τὰ σπουδαιότερα αὐτῆς χαρακτηριστικὰ (ὄνομασίαν, παράστασιν ἢ σῆμα τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ ἀγαθοῦ κλπ.), ἐὰν δύνανται ν' ἀναγνωρίσουν τὴν διαφήμισιν ταύτην μεταξύ πλειόνων παρομοίας φύσεως, ἐφ' ὅσον αὐταὶ στεροῦνται ἐνδείξεων συγκεκριμενοποιήσεώς των (ὀνομάτων κλπ.), ἐὰν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διακρίνουν μεταξύ σειρᾶς ἐπωνυμιῶν ἀγαθῶν ποῖαι ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν εἰς ἀγαθὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐὰν πρόκειται καὶ τότε νὰ προβοῦν εἰς ἀγορὰν παρομοίων ἀγαθῶν καὶ ἀπὸ ποῖαν ἐπιχείρησιν κλπ.

Ἡ ἐπιτελικὴ λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως, ἔχει ἀκολούθως τὴν δυνατότητα, κατόπιν συγκεντρώσεως, ταξινομήσεως, διασταυρώσεως καὶ συσχετίσεως τῶν οικείων ἀπαντήσεων, νὰ ἐξάγῃ σχετικά πορίσματα ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως διαδόσεως τῶν παρ' αὐτῆς διατιθεμένων ἀγαθῶν, ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῶν δεκτῶν τῆς διαφημίσεως, ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς θετικῆς συσχετίσεως μηνύματος καὶ διεισδύσεως αὐτοῦ κλπ.

β) Ἡ μέθοδος τῆς στατιστικῆς.

Ἡ μέθοδος τῆς στατιστικῆς συνίσταται εἰς τὴν συγκέντρωσιν, ἐπεξεργασίαν, σπουδὴν καὶ ἀπεικόνισιν ὁμοειδῶν ὁμάδων μεγάλων συνόλων φαινομένων, ὑποκειμένων εἰς μέτρησιν, ἵνα ἐξαχθοῦν ἀριθμητικαὶ αὐτῶν σχέσεις. Δι' αὐτῆς ἐπιδιώκεται ἡ περιγραφή καὶ ταξινομήσις τῆς συνθέσεως καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν μεταβολῶν ὀρισμένων ὁμοειδῶν ὁμάδων φαινομένων (π.χ. τῶν πωλήσεων, τῶν πελατῶν, τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν τιμῶν, τῆς παραγωγῆς, τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, τῶν οἰκοδομῶν, τῶν μεταφορῶν κλπ.), ὡς καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν φαινομένων τούτων.

Ἡ ἀνάλυσις αὕτη παρέχει εὐχέρειαν ἐλέγχου θεωρητικῶν ἀπόψεων καὶ ἰδίως δυνατότητας ἐπιλύσεως συγκεκριμένων οικονομικῶν προβλημάτων (π.χ. τῶν ἐπιδράσεων τῶν μεταβολῶν δεδομένων μεγεθῶν ἐπὶ ἐτέρων, ὡς τῆς παραγωγικότητος ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῆς ἀμοιβῆς τῶν συντελεστῶν τῆς

παραγωγῆς καὶ ἐπὶ τῶν τιμῶν, τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπὶ τῶν τιμῶν, τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀπασχολήσεως, τοῦ βαθμοῦ συμμετοχῆς τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν ἀγορᾶν (Market Share), τῶν ἐποχικῶν, κυκλικῶν καὶ λοιπῶν οικονομικῶν κυμάνσεων κατὰ γεωγραφικὰς περιοχὰς κλπ.).

Πρὸς ἐπιδιώξιν τῶν σκοπῶν τούτων, ἐπιβάλλεται συγκέντρωσις ἐπαρκῶν, ἀρτίων καὶ ὁμοιομόρφων χρονολογικῶν σειρῶν στατιστικῶν στοιχείων, ἧτις κατὰ βάσιν πραγματοποιεῖται ἀπογραφικῶς ἢ δειγματοληπτικῶς, βάσει τῆς μεθόδου τῆς ἀνακρίσεως. Ἐὰν ὅμως ἡ ἐπιχείρησις ἀδυνατῇ νὰ διενεργῇ τὴν αὐτὴν πρωτογενῆ συγκέντρωσιν στοιχείων, τότε συγκεντρώνει ταῦτα δευτερογενῶς ἐκ σχετικῶν δημοσιευμάτων στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν (ἰδίᾳ κρατικῶν) ἐκ δημοσιευομένων λογιστικῶν πινάκων παρ' ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ ἐξ ἐιδικῶν μελετῶν.

Τὰ συγκεντρούμενα στοιχεῖα ἐκφράζονται τελικῶς εἰς ἀπαλύτους καὶ εἰς σχετικούς ἀριθμούς ποσοτήτων, ποιοτήτων, ἀξιών, μέσων ὄρων ἀριθμοδεικτῶν, τάσεων κλπ., ἐμφανιζόμενα εἰς πίνακας καὶ διαγράμματα, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς οικονομικῆς ἀναλύσεως.

Δι' ὃ καὶ ἡ μέθοδος τῆς στατιστικῆς χαρακτηρίζεται ὡς ὁ πλοηγὸς τῆς ἐρεύνης τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς (Pilot Research).

Οὕτω, κατ' ἀπλοποιημένον τρόπον, εἶναι δυνατόν ἐλληνικῆ ἐπιχείρησις νὰ συγκεντρώνη ἐκ τοῦ λογιστηρίου αὐτῆς πρωτογενῆ στατιστικὰ στοιχεῖα, πρὸς διαπίστωσιν ἢ ἐνδείξιν μεταβολῶν τινῶν τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, σχετικῶν πρὸς τὴν δραστηριότητά της. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρεται ἡ περίπτωση τῆς ἐμμέσου ἐνδείξεως τῆς μακροχρονίου ἰδία ἀποδόσεως δεδωμένης διαφημιστικῆς ἐξορμήσεως της, ὑπὸ ὠρισμένην συχρότητα ἐμφανίσεώς της. Αἱ ἐνδείξεις αὗται προκύπτουν ἐκ τῆς παρακολούθησεως τῆς θετικῆς σχέσεως τῶν πραγματοποιουμένων διαφημιστικῶν δαπανῶν πρὸς τὰς μετὰ τινὰ διαφημιστικὴν ἐξόρμησιν ἐπιτυγχανομένας πωλήσεις, ἢ ἐπερχομένας αὐξήσεις αὐτῶν, ἢ τῶν ἐξ αὐτῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἶναι ἐπίσης δυνατόν, ἰδίᾳ ὅταν ὑφίσταται δυσπώλιον, μία ἐπιχείρησις νὰ παρακολουθῇ τοὺς χρόνους διενεργείας διαφημιστικῶν ἐξορμήσεων ὑπὸ τῆς ἀνταγωνιστρίας της καὶ τὰ ἕκαστε ἀνά χρονικὰ διαστήματα ἀποτελέσματα αὐτῶν, μέσῳ στατιστικῶν πληροφοριῶν ἐπὶ τῶν πωλήσεων τοῦ κλάδου.

Τὴν διερεύνησιν μεγάλου μέρους τῶν ἐμφανιζομένων εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἀγορᾶν φαινομένων, καθιστᾷ εὐχερεστέραν ἡ παρακολούθησις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐξ αὐτῶν δύναται ἡ ἐλληνικῆ ἐπιχείρησις νὰ συγκεντρώνη μέγαν ἀριθμὸν στατιστικῶν στοιχείων, σχετικῶν πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν συνθηκῶν τῆς ἐλληνικῆς ἀγορᾶς. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ἐπὶ παραδείγματι, ἀναφέρονται εἰς τὰ δημογραφικὰ καὶ τὰ οικονομικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ περιοχὰς τῆς Χώρας, ὡς τὴν κίνησιν του κατὰ γένος

και ηλικίαν, τήν οικογενειακήν αὐτοῦ κατάστασιν, τὰς στεγαστικὰς συνθήκας, τὸν βαθμὸν ἐκπαιδεύσεως, τὰ ἐπαγγέλματα κλπ. Ἀναφέρονται ἐπίσης ταῦτα εἰς τὴν ἀπασχόλησιν καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας, τὴν παραγωγὴν, τὰς συναλλαγὰς, τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, τὰς τιμὰς, τὴν φορολογίαν, τοὺς οικογενειακοὺς προϋπολογισμοὺς, τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκδιδομένων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, τὸν ἀριθμὸν τῶν πωλουμένων εἰσιτηρίων ὑπὸ μεταφορικῶν μέσων, ὑπὸ ἐπιχειρήσεων θεαμάτων κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κ. Ἀ. Ἀθανασιάδης : Ἡ στατιστικὴ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι παρατηρήσεως. Εἰς Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν 1951, σσ. 27-48.
- Μ. Ε. Γεωργιάδης : Εἰσαγωγή εἰς τὰς μεθόδους ἐρεύνης τῆς αγοράς. Εἰς Σπουδὰς 1957-58, τεύχη 6 καὶ 9-10.
- Ἰ. Θ. Ζέρβας : Προβλήματα ἐρεύνης αγοράς καὶ διαφημίσεως. Θεσσαλονίκη, Ἐμπορικὸν καὶ Βιομηχανικὸν Ἐπιμελητήριον Θεσσαλονίκης, 1963.
- Κλ. Β. Μπανταλούκα : Εἰσαγωγή εἰς τὴν μεθοδολογίαν τῆς οἰκονομικῆς ἐρεύνης. Πειραιεύς, Γραφεῖον Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς, 1963.
- Ρ. Nicolas : Μελέτη τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως. Μετάφρασις Γραφείου Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν Ἀνωτέρας Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν. Εἰς Οἰκονομικὸν Παρατηρητήν 1952-53, σσ. 245-253.
- Κ. Ἰ. Παπαδοπούλου : Ἡ δειγματοληπτικὴ ἔρευνα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς Παραγωγικότητα, Ἰουλ.-Σεπτ. 1964, σσ. 156-65.
- Π. Δ. Παπαῖ : Ὁ πειραματισμὸς στὶς κοινωνικὰς ἐπιστῆμες. Εἰς Σπουδὰς 1959-1960, τεύχος 7-8, σσ. 83-107.
- L. Cheskin : How to Predict What People Will Buy. New York, Liveright Publishing Co., 1957.
- M. M. Guilton, et al. : Méthodes quantitatives au service de l'entreprise. Paris, Dunod, 1962.
- C. Heyel : Handbook of Industrial Research Management. New York, Reinhold Publishing Corp., 1959.
- W. C. Lothrop : Management Uses of Research and Development. New York, Harper and Row, 1964.
- M. Moisson : L'étude du marché et de la promotion des ventes par les techniques d'auto-organisation. Paris, Dunod, 1965.
- A. Piettre : Statistique et observation économique. Volumes 2. Paris, Presses Universitaires de France, 1960 et 1961.
- J. F. Rummel, and W. C. Ballance : Research Methodology in Business. New York, Harper and Row, 1963.